

Farkas vagy pásztor...*

Csak bácsi a többiek beszédéből azt veszi ki, hogy nincsen immár semmi reményük. Közelében egy hang meg is szólal:

— Szóval... valamennyien csapdában vagyunk, Csak bácsi, és egy a vége, el kell pusztulni, akár így, akár úgy, de mindenféleképpen... Mondja meg hát: van-e menekvés ebből a pokolból? Mindig a bizonytalankodás, a rettegés? Örökké ez lesz a sorsunk?

A szemek úgy néznek rá, mint aki tudja a titok nyitját. És Csak bácsi-ban alakulni kezdenek a mese körvonalai. De hogyan is kezdje? Elmosolyodik. S mosoly rá a válasz. Ezzel meg is tört a feszültség. Milyen szépek ezek a fákó, lőszszínű arcok, ha a mosoly átfut rajtuk. Mint a szirtes hegyoldal, ha a felhő vonulása után átfut a fény pásztája. Úgy mosolyognak ezek az emberek Csak körül itt a töltésoldalon. Alkonyodik.

Egyszerre megtöri a csöndöt az öreg. Ravaszkság mosollyal kérdést tesz fel:

— Gyerekek, melyik jobb, ha a farkas eszi meg a bárányt, vagy a pásztor?

Kuncogva felelnek, csak nem egységesen, de ravaszul a számukra kedvezőbb megoldást találva:

— Legjobb, ha mi esszük meg a bárányt!

Rátonyít nem elégti ki a felelet, de a kérdés, sem. Öreg Csak a fejét rázza: nem olyan egyszerű a dolog, ha a bárány szempontjából nézzük.

— Most majd elmesélem, hogyan gondolkodott erről a bárány...

Mosolyognak. A mesét ülve szokták hallgatni, hát most még az is leül, aki eddig állott. Körbe telepszene. Csákra néz minden szem. Várják a mesét. Az öreg mondja is már.

— Egyszer régen legelészett a nyáj. Jó a fű, az idő előre van már. De a bárányok még nincsenek leválasztva. Ilyenkor a legélénkebbek. Ilyenkor a legnagyobb a bégetés is. Egy birka különösen sokat béget. Szép, erős kosbáránykája van. Ezt a pásztor is kedvtelve nézegeti. Tenyészkosnak szánja. Még nevet is ad neki. Gazsinak hívja. Hát én is így emlegetem. Gazsi, ha nem szeretné a tejet, akár felnőttnek is gondolná már magát. Nagy az életereje. Viaskodik is. Játékos kedvében már a pásztort is ledöntötte a lábáról. Akár az öreg kosok. Az anyja csak egyre béget. Végre odamegy hozzá Gazsi, s szemrehányást tesz anyjának, mit béget annyit érte. Nem pici ő már. Hogyne béguék utánad, mikor úgy szeretlek. Féltetek, hogy elkalandozol a nyájtól, és megesz a farkas... Gazsi megdöbben. Megeheti őt valaki, és akkor nem lesz többé, mint ahogy a fű is elvesz, amit megesznek? Ilyenre még nem gondolt. És éppen farkas eszi meg. Dehát milyen az a farkas? Nem tudja, mi az. S hogyan védekezzen ellene, ha nem ismeri. Kérdi az anyját. De a birka sem tudja. Nem látott még, de az öregek beszélték, hogy a farkas megette a birkát vagy a bárányt... Hát akkor hogyan tudjam elkerülni a farkast, ha nem tudom, milyen, kérdi panaszosan Gazsi? A birka szomorodik a kérdésen. Aztán azt tanácsolja Gazsinak, kérdezze meg Szolgát, a pásztor kutyáját. Az elcsavarog a nyáj mellől, mikor a nyáj pihen. Az tán meg tudja mondani... Gazsi nem szívesen megy a mogorva Szolgához, nem szereti őt. Szolga megtépi a birkát, ha kilegel a nyájból egy kis jobb fű után. De mégis, hogy megtudhassa, milyen a farkas, ráfanyalodik. Odamegy, megáll a heverő Szolga mellett, s félénken megkérdezi: Szolga, mondd meg nekem, milyen a farkas? Ismered-e, láttál-e már farkast?... Még nem látott, pedig neki rokona, de hallani már hallott felőle... Gazsi tovább kérdez: Hogyan eszi meg, ha elmegegy a nyájtól?... Hát szőröstül-bőröstül... Hát az bizony nem lehet jó, gondolja Gazsi, s jóba akar lenni Szolgával, és fogadja, ő nem megy el a nyájtól, nehogy megegye a farkas... De ekkor Szolga váratlanul ezt veti oda neki: Ha ittmaradsz, akkor meg a pásztor fog megenni!... Gazsi megriad. Megeszi a pásztor? Aztán a pásztor hogyan eszi meg?... Szolga kineveti. A pásztor nem szőröstül-bőröstül eszi meg. Hanem összeköti a négy lábát. Elvágja a nyakát. Kis lyukat vág a két hátsó lábán. Oda nád-szálat dug be, és azon keresztül felfújja. Jól megdögönyözi, aztán felhasítja felsőcombján a bőrt, és lehúzza a bőrét. Felhasítja a bőrét, kivészi a belét, a

* Részlet egy hosszabb elbeszélésből.

máját. Majd felyagdálja a húsát, összetöri a csontját. Tűzre gyújt, s felteszi bográcsban a húst. Vág rá vöröshagymát, sót hint rá, megpaprikazza, vízzel felforrallja, s ha megfőtt, megeszi...

Gazsi szédül a sokféle módtól, ahogyan előkészítik a bárányt a megezésre. A végén ezt mondja Szolga: Na, Gazsi, most már tudhatod, hogyan eszi meg a pásztor a birkát, a bárányt.

Gazsi elszörnyedve hallgatja Szolga beszédét. Határtalan rémület reszket minden kis tagjában. Felbéget: Szolga, és ha szöröstül-böröstül esznek meg, az jó!

Szolga jóleső emlékezéssel felel: Nagyon jó. Kölyökkoromban fogócskát játszottam egy nyúlkölyökkel. A nyulaeska nagyon kifáradt és lefeküdt. Nézegettem, de nem kelt fel. Még játszani akartam, ezért keltettem, ráztam. Hát nem élt már. Nagyon érzett a húszaga, és beleharaptam. Jó íze volt. Megettem az egészet szöröstül-böröstül... Megnyalja Szolga a száját, visszaemlékszik az ízére, és boldog vágyással mondja: Azóta sem ettem olyan jót...

Ignác, az egyik mesehallgató feláll:

— Nem hallgatom tovább. Azt hittem, hogy jó mese lesz. — Elköszön s elmegy. A többi rosszalással néz utána, hogy megzavarta a mese folyását. Tízül a szemük, benne élnek a mesében, mintha csakugyan róluk volna szó. Gazsikról, Szolgákról.

Az öreg szövi tovább a mesét:

— Gazsi meg keserves bégetéssel szalad anyjához. Ömlik belőle a szemrehányás: Így szeretsz te engem! Példeszd, ne egyen meg a farkas. És egyre csak arra tanítasz, maradjak a nyájban. Arról hallgatsz, hogy itt meg a pásztor esz meg!

Az egész nyáj összeverődik, és Gazsi beszédét hallgatják. Ő meg elmondja, amit Szolgától hallott. Nagy rémület támad az egész nyájban. Szerteszaladnak. A pásztor és Szolga utánuk! Szolga előz és kegyetlenül marja az elől haladókat. Vissza, vissza! S mivel a nyáj nem nyugszik, beterelik a karamba. A kerítés nem engedi elfutni őket. Vissza az ajtóhoz. Ott meg a pásztor áll. Meg Szolga. A kosok feldöntik őket, kiözönlenek, és újra szétfutnak. Szolga kegyetlenül marja a megfutókat, s visszatereli. Egész nap keservesen bég az egész nyáj. Csak Gazsi gondolkodik megfeszítetten. Ejjél felé úgy érzé, megtalálta a megoldást. És reggel, amikor kieresztik őket, odasettenkedik Szolgához: Hallod, Szolga tegnap nagyon jólesően emlékeztlél arról az időről, amikor szöröstül-böröstül etted meg a nyulat. Nem volna-e kedved megint úgy élni? Mindig úgy élni? Játsszani és jót enni? Szabadon, ahol nem parancsol senki?

Szolga mohón felel: Dehogyanem! Azóta is folyton arról álmodozom. Ha eikoszállok báméskodni, és a pásztorinak éppen akkor volna szüksége ráni, bizony el is páhol. Tudod ezt te is, Gazsi, hogyan van. Még láncra is köt. Elfelejt enni és imi adni. Nagyon keserves ez a kutyasors. Te talán tudnál valamit, hogy úgy élhessek, amint elmondtad?

Tudnék — feleli Gazsi —, ha ráállnál. De nyugodtan hallgass meg, ne ugass olyan nagyon, mert a pásztor figyel... Te is szeretsz élni, és a birkák is. Hagyjuk itt a pásztorát mindahányan!... Hallod, ne türelmetlenkedj!... Olyan jó nagy legelők és hús erdők, jóvizű patakok meg tavak vannak. Olyan jó élni, enni, játszani, pihenni és megint enni nyugodtan, ahogy a kedvünk tartja, és ameddig az életünk tart. Ha elfogy az életünk, akkor megeszel minket szöröstül-böröstül. Ha találkozunk a farkasrokonoddal, azzal is megbeszéljük. Így olyan szépen élhetnénk, s neked sem kell örökösen körülhólnod a nyáját, mert a pásztor úgy kívánja. Nem is köt láncra. Így gondoltam én, és te sem találod majd rossznak az életet.

Szolga szájában elhatalmasodik a vágyott íz. De mégis tagadóan felel.

Nagyon szép volna, Gazsi, de nem tehetem, hogy elhagyjam a pásztorát. És titeket sem engedlek elszökni, amíg az erőm bírja. Hálásnak, türelmesnek kell lennem a pásztorhoz, mert az életem neki köszönhetem, s mert én csak szolga vagyok. Őseim is azok voltak... Amikor én világrajöttem, az anyámnak öt kölyke volt. A pásztor négyet a vízbe fojtott, s engem meghagyott. Pedig engem is elpusztíthatott volna. Ezért vagyok hű és hálás a pásztorhoz.

Gazsi elszörnyedve hallgatja a hűségnek ezt a megokolását. Felháborodva, reszketve mondja Szolgának, hogy amiért négy testvérét a vízbe fojtotta, nem hűség jár, hanem bosszú. Hisz azok az ő testvérei voltak... És ha te, Szolga, azt hiszed, hogy hű vagy, tudd meg, ez nem igaz, mert gyalázatos, aljas kutya vagy!...

Szolga kutya létére sokat elűrt, sok sértést, amit a pásztortól kapott. De báránytól, birkától még soha. Felindultságában Gazsi torkához kapott és megszorította. Gazsi egyetlen hangot sem adott, csak eldőlt. Szolga meg dühösen morgott. Orrával és lábával megpiszkálta Gazsit. A pásztor, aki figyelte őket, odaigyekezett, amint látta, hogy Gazsi eldőlt. De a bárány már kimúlt. Szolga farkesóvával akart dicskedni, hogy megfojtotta a lázadót, de a pásztor csak azt látta, hogy a legszebb bárányt pusztította el. Ezért olyat vágott a gamóssal Szolgára, hogy a lába elfört, majd irgalmatlanul hasbarúgta... A nyáj meg elrohant. Kutya nem volt, így hát elszaladtak.

Messze, messze mentek. Egy ideig sűrűn emlegették Gazsit, szabadítójukat, de aztán mind ritkábban. Szabadok, boldogok voltak. Már meg is feledkeztek a pásztorról. Pedig a pásztor nem pihént, és nem nyugodott bele a nyáj elvesztésébe. Ment utánuk nyomról-nyomra. És meg is találta őket, amikor már megfeledkeztek róla. A pásztor ravasz volt, s úgy tett, mintha meg lett volna Szolga. Rikkantott egy nagyot: Pfütty, te!... És a kiáltásra, amely Szolgát a terelésre szólította, eszeveszetten terelődtek a pásztor elé, aki ismét ura lett a nyájnak. Nevelt magának új Szolgát. De mert ravasz volt, most már a nyájból. És ezek a nyájból való új Szolgák még kegyetlenebbek voltak a terelésnél, mint a régi Szolga... A nyáját azóta sem hagyta el az emlékezés, hogy a pásztor meg-eheti őket, ezért időnként vakrémület szállja meg őket, és minden Szolga ellenére is meg-megkísérlik az elmenekülést... És a pásztorok ravaszak. A nyáját a farkassal ijesztik. Pedig a farkas milliómodnyit eszik csak meg, mint a pásztor. És ha Gazsi élne, ezt mondaná a nyájnak: Ne féljeteK a farkastól, csak a pásztortól...

Öreg Csák a zsebében kotorász. Előveszi a dózniját, cigarettát sodor.

A többi néz rá. Egyik-másikuk nagyot sóhajt. Nyiladoznak a szemek. Igen, igaza van Csáknak. Így van.

Jóska meg is szólal:

— Na, akárhogy lesz is, de rólam nem esz le több húst a pásztor, mint amennyit már lerágott. S ha Szolga lesz valaki közületek, hát én nem állok jót magamért!...

Csák bácsi mosolyog:

— Ne te, ne! Te aztán komolyan vetted a mesét. — És megveregeti Jóska vállát.

Indulnak hazafelé.

VARGA JÁNOS

SIMAI MIHÁLY

Születésnap

*A sima év csak elpereg,
akár az érett búzamag.
Jövönk kalászos rengeteg,
s már minden évem gazdagabb.*

*...Mint gyermek, sírtam egy
kicsit,
Kamaszként éheztem sokat...
S most zsenge rétek őrizik
sarjadzó ifjúságomat.*

*Suhanhat egy év más után,
jövönk kalászos rengeteg.
S majd visszafényli szép hazám,
a dolgoz-harcos éveket!*